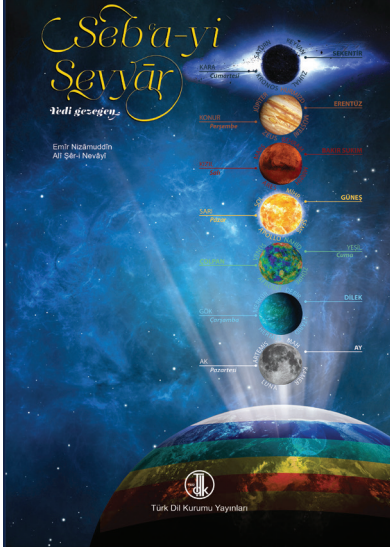

Seb'â-yi Seyyâr: Giriş - metin, Emîr Nizâmî'd-Dîn 'Alî Şîr-i Nevâyî, Haz. Güzin TURAL (Ankara 2015: Türk Kurumu Yayınları 1145)

Doğu edebiyatında mesnevi geleneği Farsçanın şairi Nizamî-yi Gencevî'nin (1141-1214) *Mahzenü'l-Esrar* (Sırların Mahzeni), *Husrev ü Şirin*, *Leyla vü Mecnun*, *Heft Peyker* (Yedi Güzel) ve *İskendername* (İskender Kitabı) mesnevilerinden oluşan hamsesiyle başlar. Onun bu eserlerine, Farsçanın bir diğer şairi Emir Husrev-i Dihlevî (1253-1325), *Matla'u'l-Envar* (Nurların Doğuşu), *Şirin ü Husrev*, *Mecnun u Leyla*, *Heşt Bihişt* (Sekiz Cennet) ve *Ayine-yi İskenderî* (İskender'in Aynası) mesnevilerini nazire olarak yazar. Ali Şir Nevayî (1441-1501) de Nizamî-yi Gencevî ile Emir Husrev-i Dihlevî'nin eserlerini esas alarak *Hayretü'l-Ebrar* (Faziletlielerin Şaşkınlığı), *Ferhad u Şirin*, *Mecnun u Leyla*, *Seb'â-yi Seyyâr* (Yedi Gezegen) ve *Sedd-i İskenderî* (İskender'in Seddi) mesnevilerini kaleme almıştır. Bunlardan dördüncüsü olan *Seb'â-yi Seyyâr*, *Heft Peyker* ve *Heşt Bihişt* (Sekiz

Cennet) mesnevilerine cevap niteliğindedir. 1484 yılında Herat'ta kaleme alınmış olan eserde Sâsânî¹ hükümdarı Behram Gûr (hükümdarlığı: 421-438) ile cariyesi Dilaram'ın macerası anlatılmaktadır. Bundan dolayı *Behramname* adıyla da bilinir. Mesnevi genel itibarıyla 5000 beyit civarında olup aruzun *cedid* veya *hafif* (feilâtün mefâilün feilün) kalıbıyla kaleme alınmıştır. Avlanmaya meraklı olan Şah Behram, adını *gûr* veya *gor* olan yaban eşiği veya kulan almaktadır.

Bu genel bilgilerden sonra *Seb'â-yi Seyyâr*'ın yeni yayımına bakalım. Eser, Türk Dil Kurumunun Ali Şir Nevayî külli-yatı dizisi² içinde çıkan kitaplardan on üçüncüsü olup Türk dili araştırmacısı merhume Güzin Tural'ın (1955-2006) doktora çalışmasının (1993) yeniden gözden geçirilerek ve düzenlenerek yayımlanmış biçimidir. 433 sayfalık kitap Nevayî'nin hayatı, sanatı, eserleri, hamsesinin dördüncü mesnevisi *Seb'â-yi Seyyâr*'ının tarihsel önemi, hula-

1 Sâsânîler (Sâsânîyân) 226-651 yılları arasında geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş ikinci Pers İmparatorluğu'dur.

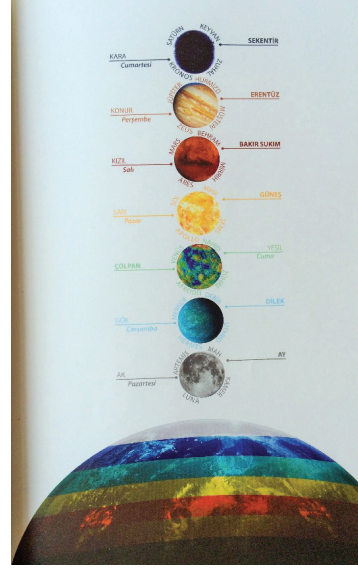
2 Türk Dil Kurumu tarafından 1993 yılından şimdiye dek Nevayî külliyyatındaki şu eserler yayımlanmıştır: *Mizanü'l-evzan* [= Vezinlerin Terazisi] (1993), *Ferhad u Şirin* [= Ferhat ile Şirin] (1994), *Lisanu't-tayr* [= Kuş Dili] (1995), *Nesa'imü'l-mahabbe min şemayimi'l-fütüvve* [= Yiğitlik Kokularından Aşk Esintileri] (1996), *Muhakemetü'l-Lugateyn* [= İki Dilin Muhakemesi] (1996), *Leylî vü Mecnun* [= Leyla ile Mecnun] (1996), *Fevayidü'l-Kiber* [= Yaşlılığın Faydaları] (1996), *Sedd-i İskenderî* [= (Büyük) İskender'in Seddi] (2001), *Mecalisü'n-nefa'is* [= Nefisler Meclisi] (2001), *Bedayî'ü'l-vasat* [= Ortayaşlılığın Güzelliği] (2002), *Gara'ibü's-sıgar* [= Küçüklüğün Gariplikleri] (2003) ve *Nevadirü's-şebab* [= Gençliğin Nadirlikleri] (2006).

sası, nüshaları hakkındaki bilgiler yanında kaynakları ve eserin yazı çevrimli (transkripsiyonlu) biçimini kapsamaktadır.

Kitabın bir sayfalık (s. 7) “Söz Başı” kısmından *Sebʿa-yi Seyyār*’ın hacimli bir eser olması sebebiyle Türkiye Türkçesine aktarılmasının ertelendiği ve ayrıca Çağatay edebiyatı üzerinde ayrı ayrı çalışmaların ve Nevayî’nin dilinin incelenmiş olması nedeniyle dil bilgisi bakımından incelenmediği belirtilmiştir. Hemen devamında ise (s. 8-10) doktora çalışmasını yeniden düzenleyerek eldeki kitaba dönüştüren M. S. Kaçalın, *Sebʿa-yı Seyyār* tamlaması ve anlamı (gezegenin yedisi / yedi gezegenler, gezegen yediler, gezegen yedili) üzerinde (ters tamlama olması nedeniyle) ayrıntılı biçimde durarak okuyucuyu bilgilendirmektedir.

Kitabın “Giriş” bölümü “Ali Şir-i Nevayî” (s. 11-22) ve “Hamsenin Dördüncü Destanı *Sebʿa-i Seyyār*” başlıklarıyla iki alt bölüme ayrılmıştır. Birinci alt bölümde Ali Şir Nevayî’nin hayatı (s. 11-13), sanatı (s. 13-17), eserleri (s. 17-22) ele alınırken ikinci alt bölümde Sâsânî hükümdarı Behram Gûr’un (kitapta: Behrām-gor) tarihi kitaplarda (s. 22-23) ve edebiyatta (s. 23-27) işlenişine değinilmiş ve mesnevinin ayrıntılı hulasası (s. 27-45), nüshaları (s. 45-47) ile metnin tespiti ve tertibi (s. 47-48) sunulmuştur.

Kitapta modern teknolojinin getirilerinden yararlanılmış olması dikkat çekmektedir. Birincisi iç kapak bilgilerinden öğrenildiğine göre kapak tasarımı bizzat Mustafa S. Kaçalın tarafından hazırlanmıştır. Kitabın içinde yazı çevrimli metinden önce (60.-61. sayfalar arasında) de bulunan bu tasarımda eski inanca göre dünya sabit olup diğer yedi felek (yıldız) onun üzerine soğan tabakaları gibi kuruludur. Bunlar (tasarımda da resmedildiği gibi) dünyaya yakınlıklarına göre Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter ve Satürn’dür.³

(Yıldızlar tasarımı, 60.- 61. sayfalar arasında)

İkincisi ise bu mesnevinin Çağatayca sözlüklerde tanık olarak kullanılmış olan beyitlerinin ve ilgili sözlüklerin renklerle gösterilmiş olmasıdır. Nasirî (açık mavi), Tâliʿ İmânî (eflatun), Muhammad Mahdî Xân (yeşil), Pavet De Courteille (fuşya rengi) ve Şeyh Süleymân (kırmızı), sözlüklerinde 642 beyit kullanmışlardır. Başlı başına bir çalışmanın ürünü olan bu kısım, gerek Ali Şir Nevayî gerekse başka şair ve yazarlar hakkında yapılacak bu türden çalışmalar için yol gösterecek niteliktedir.

Kitaba son biçim verilmeden “Kaynaklar” (s. 49-59) yeniden gözden geçirilip güncellenmiştir. Bu güncelliğin ve genel anlamıyla eserin kitaba dönüştürülmesinde “naçiz arkadaş” ve “kardeş”in üstüne düşen vefayı yerine getirdiği ve bunda başarılı olduğu görülmektedir.

Kitabın 61. sayfasında ana bölüm olan *Sebʿa-yi Seyyār* için aşağıya aldığımız bilgilerin bir araya getirildiği bir kapak sayfası oluşturulmuştur:

Emîr Nizâmü’l-Dîn ʿAlî Şēr-i Nevâyî
Hamse
Törtüncü Dāstān
SEBʿA-Yİ SEYYĀR

3 Krş. İlhan Kutluer, “Felek”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 12, Ankara 1995, s. 303-306.

Herât 1484 (Nisan-Temmuz)

Doğu, erkek gök ejder yılı

Yurt içinde on üç olmak üzere birçok nüshası bulunan bu mesnevinin dört nüshası karşılaştırılmak suretiyle bir metin inşa edilmiştir. Bütünlüklü bir külliyat içinde yer alması, Herat'ta ve yazarı henüz hayat-tayken istinsah edilmiş olması sebebiyle (s. 47) R₁ (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan Kit. 808) nüshası esas nüsha olarak alınmış. Diğer üç nüsha, F₁ (Süleymaniye Ktp. Fatih Kit. 4056/10), F₂ (Süleymaniye Ktp. Fatih Kit. 3755/4) ve R₂ (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan Kit. 810) nüshaları da karşılaştırma amacıyla kullanılmıştır.

Mesnevinin aruz kalıbı belirtildikten sonra asıl metin *tevhid* kısmıyla başlamaktadır. Toplam 5009 beyitlik olan mesnevi sıra sayıları ile gösterilmiş, ayrıca her bölüm rakamlarla tespit edilerek toplam 38 bölüm ayrı ayrı numaralandırılarak belirtilmiştir. Eserin ilk ve son beyitleri aşağıdaki biçimde yazılmıştır.

*êy sipâsîng demekde êl tîlî lâl
êlke tîl sêndin oldî tilge maqâl*

.....

*yetti eflâkni ânga yâr êt
yetti iklîm êlin harîdâr êt*

GÜZEL'DEN YANA BİR AYDIN

Ahmed SEZİKLİ

Zaman geçtikçe Ahmet Hamdi Tanpınar hakkında yazılan kitaplara bir yenisi daha ekleniyor. Tanpınar sadece edebiyat değil; siyaset bilimi, sosyoloji, ilahiyat ve sanat tarihi gibi sosyal bilimlerin farklı alanlarında incelemelere konu oluyor. Son bir yıl içerisinde Tanpınar hakkında yeni kitaplar çıktı. Şerif Eskin, Tahir Abacı, Handan İnci, Mehmet Samsakçı, Turan Alptekin ve Elif Türkislamoğlu bu yeni çı-

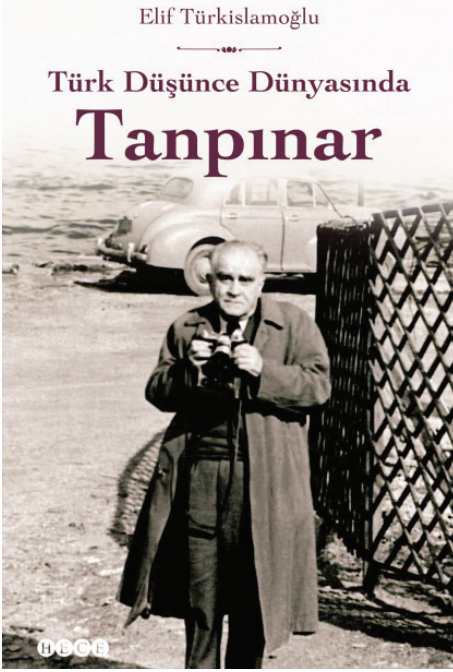
Son beyitten sonra kitabın tamamlandığını gösteren *temmet* kaydı bulunmaktadır.

Yazı çevrimli metinde dil özelliklerinin aksedilmesine özen gösterilerek sağlıklı bir metin ortaya konulmuştur. Farsçanın, ülkemizde yapılmış çalışmaların çoğunda dikkate alınmayan bazı söyleyişlerine gereken hassasiyet gösterilmiştir. Bunlardan biri /*ê*/ (kapalı uzun e) sesi: *dêvâne* “divane”, *gêşû* “uzun saç”, *hêç* “hiç”, *h'ûr-şêd* “hurşid, güneş”, *lêk* “lakin”, *têg* “kılıç”, *ümêdvâr* “umutlu”, *velê* “ama, şöyle ki” gibi. Diğerleri ise /*o*/ (yuvarlak geniş) sesi: *hâmoş* “sessiz”, *huros* “horoz”, *huroş* “coşma”, *huroş* “coşma”, *meş'al-efrozî* “meşale yakan”, *noş-a-noş* “içe içe”, *rozî* “rızık” gibi.

Başarıyla bitirilmiş bir tezin, yeniden titizlikle düzenlenerek yayıma dönüştürülmüş olması Ali Şir Nevayî külliyatının tamamının oluşturulmasına önemli bir katkı niteliğindedir. Bilhassa dil ile ilgili özelliklerin yazı çevrimli metinde gösterilmesi ve diğer nüshalarla karşılaştırılarak verilmiş olması yönünden değerli bir çalışma olmuştur. Çalışmanın ileride Türkiye Türkçesine aktarılması ve söz varlığının ortaya konulması ise araştırmacıları bekleyecektir.

kan kitaplardan bazılarının yazarları. Burada Tanpınar hakkında ne çok kitap çıkmış diyenlere içimden, “Sheakespeare hakkında yazılan yüzlerce kitabı görmezden gelin!” demek geçiyor.

Elif Türkislamoğlu, *Türk Düşünce Dünyasında Tanpınar* adlı çalışmasında Tanpınar'ı *güzel'den yana bir aydın* olarak takdim ediyor. Hece Yayınları'ndan çıkan bu kitap, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın siyasi hayatı ve düşünceleri, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın edebî kimliği ve romanları, Türk siyasi düşünce hayatında Ahmet Hamdi Tanpınar algısı olmak üzere üç bölümden oluşuyor. Kurtuluş Kayalı'nın

Elif Türkislaçoğlu, *Türk Düşünce Dünyasında Tanpınar*, Hece Yayınları, Mart 2015, 173 sayfa.

sunuş yazısı ve kitabın kapağı ise kitabı daha da zengin kılmış. Elif Türkislaçoğlu, Tanpınar'ın siyasi ve toplumsal konulara ilişkin düşüncelerini ve algılarını, romanları ve diğer eserleri üzerinden incelemeye

çalışmış. Bunu yaparken de Doğu, Batı, medeniyet değiştirmesi, kimlik ve kültür kavramları üzerinden Tanpınar ve Tanpınar üzerine yazılanlara yeni bir bakış getirmeyi amaçlamış.

Kitabın en dikkat çeken yeri, Türk siyasi düşünce hayatında Ahmet Hamdi Tanpınar algısı bölümüdür. Türkislaçoğlu bu bölümde dönemsel olarak Tanpınar hakkında, siyasi tutumu sebebiyle kim ne demiş sorusuna cevap ararken bir yandan da kendisi bu soruya cevap veriyor. Özellikle de Tanpınar muhafazakâr mıydı sorusu etrafında gelişen bir inceleme söz konusu bu bölümde. Bu bölümü okudukça Tanpınar'ın neden sükût suikastine uğradığının perde arkasını da görebiliyoruz.

Türkislaçoğlu, bu çalışmasında daha çok Tanpınar hakkında kim ne dedi üzerinden bir inceleme ve karşılaştırma yaparak Tanpınar hakkında yazılan kitapların yanındaki bir boşluğu kapatıyor. Ve neden Tanpınar sorusuna Türkislaçoğlu şöyle cevap veriyor: “Onun tespit ettiği pek çok sorunun Türkiye için birçok dönemde geçerli olduğunun fark edilmesi ise onu incelemeye değer kılmıştır.”

O hâlde Tanpınar okumaya devam edelim.

ŞİİRLERLE DOLU BİR YÜREK

Mehmet ÖZTUNÇ

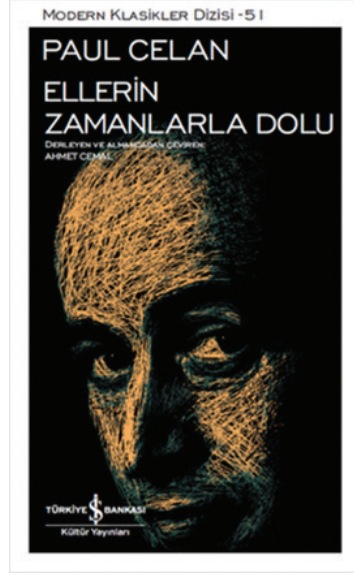
Bilincin en çok nefretle bilendiği rüzgârlı günlerde Paul Celan, yazdan kışa kalmış göçmen bir kuş gibi boranın, tipinin içinden çıkmayı başaramamış; kendisini 50 yaşında Seine Nehri'ne atıp yaşamını sonlandırmıştı. Walter Benjamin, Stefan Zweig gibi onun da adı, bu dünyanın karanlığına, nefretine karşı kaybedenler arasına yazılmıştı. Zweig, nefretin nasıl bir sistematik içinde kendi dönemini ze-

hirlediğini *Dünün Dünyası*'nda şu çarpıcı sözlerle getirmişti, “Nefret, öfke gibi içgüdülerin bütün devletlerde körüklenmesi gerekiyordu... Nefret, öfke, savaşıma, yapıları gereği kısa süreli coşkulardır; bu kısa süreli durumu yapay biçimde uzatabilmek için adına propaganda denilen o korkunç bilimin bulunması gerekiyordu.” İşte, bu nefretin “nesnesi” olarak yaşamak zorunda kalan Celan'ın hayata ve ölüme dair dizelerini okurken bir yandan onun şiirlerindeki görkeme tanıklık ediyor bir yandan da aslında bu büyük şairin, hayatın ne denli büyük bir “acemisi” olduğu üzerine

düşünürken yakalıyoruz kendimizi. Evet, acemi kalmaya yazgılı olanlardandır Celan çünkü “taşlaşan dünyada” karanlığın ustası olacak kadar katı bir yüreğe sahip değildir. Değil mi ki şiir, nefret dolu bir yürekle malyalanmaz zaten?

Almancadan birçok kıymetli eseri dilimize büyük bir özveri ile çeviren Ahmet Cemal, Paul Celan’ın bugüne değin yayımlanmış sekiz şiir kitabından seçtiği şiirleri, *Ellerin Zamanlarla Dolu* ismiyle okurlara sundu. Daha önce çeşitli yayınevleri tarafından Celan’ın şiirleri çevrilmiş olsa da bugün, gerek söz konusu yayınlara erişme güçlüğü gerekse de çevrilen şiirlerin azlığı, elimizdeki kitabın değerini daha fazla artırıyor. Celan’ın şiirsel yolcuğuna tanıklık etmek, geçtiği güzergâhlara uğramak, derinliğine inebilmek, şiirlerini tartabilmek için elimizdeki kitabın okura büyük imkânlar sunduğunu söyleyebiliriz. Ahmet Cemal, kitabın girişinde Celan’ın yaşam öyküsünün yanı sıra döneminin yazınsal tartışmaları etrafında uzun ve doyurucu bir yazı kaleme almış.

Ellerin Zamanlarla Dolu, şiirlerini okurken aklımın bir köşesinde Ingeborg Bachmann’ın Celan’a yazdığı bir mektuptaki şu sözler vardı: “Üç ay önce ansızın biri bana senin şiir kitabını hediye etti. Yayımlandığını bilmiyordum. Öyle oldu ki...ayaklarımın altındaki zemin hafıfledi, sallandı, elim de azıcık, çok çok az titredim. Sonra uzun bir süre hiçbir şey olmadı.” Bachmann’ın bu sözleri Celan’ın şiirlerini okurken şiirin derinliğine nüfuz eden birçok okuru saran, sarmalayan duyguların ifadesidir de aynı zamanda. Çünkü şiirlerini okurken usulca kapılıp gittiğimiz yerde, Celan’ın kulaklarımıza titrek ve kısık bir sesle daha iyi bir dünya fısıldadığını duyarız. Ama Bachmann’ın sözlerindeki asıl vurucu nokta, “Sonra uzun süre hiçbir şey olmadı.” sözlerinde saklı. Çünkü şiirden çıkıp gerçek dünyaya geri döndüğümüzde aslında hiçbir şeyin değişmediğini, hiçbir şey olmadığını görürüz. Şiir taşlaşmış

Ellerin Zamanlarla Dolu, Paul Celan,
İş Kültür Yayınları

dünyayı yumuşatacak, o karanlığa ışık düşürecek güçten yoksundur. Celan’ın Bachmann’a söylediği şu sözler ise, “Ben kendim nasıl bir ibret dersi verebilirim? Bu tür bakış açılarıyla hiç ilgilenmedim; sadece bir göz olması, benim gözüm olmaması talep edildiğinde kapanır benim gözüm. Başka türlü olsaydı, şiir yazamazdım.” kendi şiiri kadar, şiir sanatına ilişkin oldukça öğretici bir saptamadır. Bu sözler üzerinden defalarca geçilse, üzerinde düşünülse değer. Çünkü Almancanın bu güçlü şairi, şiirin gözden yani kendisinden başladığını imliyor. Başka türlü olması durumunda ise şiir yazılamayacağı ya da yazılacak şeyin şiir olmayacağı açıkça ortadadır. Tanpınar’ın şiirlerinde kendisinin romanlarında ise başkalarının izini sürdüğünü söylemesi Celan’ın “benim gözüm” arayışının bir başka ifadesi olarak kabul edilemez mi?

Kitapta döne döne okuduğum şiirlerden biri “Gölgedeki Bir Kadının Şansonu” oldu. “*Gelip de kopardığında laleleri o*

suskun kadın:/Kim kazanır?/ Kim yitirir?/ Kim gelir pencereye?” Celan şiir boyunca kazananı, yitireni ve pencereye geleni arar. Şiirin sonunda ise “*O kazanmaz/ O yitirir/ O, pencereye gelir.*” dizelerini, “*O, lalelerle birlikte koparılır.*” sözüyle bağlar. Pencereye gelmenin görmek gibi bir bedeli çağırıldığını, bunun da şiirde yitirmek, kazanmamak gibi bir sonucu hazırladığını görürüz. Toplumun gözünün dışında kalmanın, kendi gözüne, bakışına sahip olmanın birtakım riskleri de vardır. İşte, bu risk “lalelerle birlikte kopartılmaktır.” Şiirde dil, şairin gözünün tanıklığını yapar. Celan’ın Bremen Edebiyat Ödülü aldığı törende yaptığı konuşmadaki şu sözler, onun dile, dilin tanıklığına duyduğu inancı ortaya koyar: “*Onca yitirilen arasında erişilebilir, yakında ve yitirilmeden kalan ise hep bir tek şey oldu: Dil. Evet, o, yani dil, her şeye karşın yitirilmeden kaldı. Ama kendi yanısızlıklarıyla, korkunç bir suskunlukla, öldürücü konuşmaların binlerce karanlığıyla çarpışmak zorunluluğuyla karşılaştı. Bütün bu badirelerin içinde geçti ve olup bitenler için sözcük harcamadı; fakat bütün bunları yaşadı. Yaşadı ve ondan sonra, bütün bunlarla ‘zenginleşmiş’ olarak, yenisinden gün ışığına çıkmasına izin verildi.*”

Celan, hayatı dilin pencerelerinden okur, şiirine taşır. Dilin her seferinde kazanmış olması aslında şiirin, hayatın kaybını sırtlayabilmesinden kaynaklanıyor. Celan’ın aşkı da dilin kaybindan, yarasın-

dan payına düşeni almıştır. Onun şiirlerinde aşk, kederle yüklüdür. Kederin, aşktan ağır geldiği bir şiir dünyası vardır Celan’ın. Aşk, mutluluğu hayata rağmen üretemez. Aşkın kaybettiği bir dünyanın resmini çizer Celan. Onun nemli gözleri şiirindeki aşkı, kederin peteklerinden çekip almıştır.

Celan, *Kimsenin Güllü* kitabını Stalin’in gadrine uğrayan Ossip Mandelstamm’ın anısına adar. O da kaybedenler arasındadır. Celan, Bachmann’a gönderdiği bir mektubunda ise kendisine Mandelstamm’ı gönderdiğini yazar. Bachmann da Celan’ı yüreklendirir ve Blok’tan sonra en çok beğendiği kitabın bu olduğunu söyler. Mandelstamm’ın, iç yakan anısını şu sözlerle anar: “*Ey biri, ey kimse, ey hiçbir, ey sen: /Neredeydi, hiçbir yere gitmediğine göre o yol?/ Sen kazıyorsun ve ben kazıyorum ve ben kazarak sana uzanıyorum/ ve parmakta bir yüzük uyanıyor bizim için.*” Celan, Mandelstamm’ın acısını âdeta kendi deneyimi gibi yaşar: “*Sözcüklerle aldım seni geriye, buradasın şimdi,/ her şey gerçek ve bir bekleyiş gerçeği.*”

Sahicilik hâlesinin giderek zayıfladığı, şiirin sentetik bir deneyim, duyarlık olarak dolaşıma girdiği Türkçe şiir ortamında, “*Sus! Daha da derin batmakta diken yüreğine:/ onun dayanışması, güllerle.*” diyen Celan’ın şiirleri mutlaka okunmalı, üzerine uzun uzun düşünülmelidir. Çünkü onun şiiri, dikenin derine battığı bir yürekten çıkıp geliyor.

ASÂ KİMIN ELİNDE?

İsmail KARAKURT

Asâ Kimin Elinde? Ali Ömer Akbulut’un ilk deneme kitabı. Sadece denemelerden oluşan bir kitap demek de belki pek uygun değil. Çünkü eserde sağlam makaleler ve eleştirilerin örnekleri de var.

İçimizden kopabilecek insani kıpırtıları şehrin alayışi, debdebesi ve gürültü-

sünün bastırmaması duyarlılığını işleyen kitap, “Hem Öyle, Hem Böyle” adlı giriş metninden sonra iki bölüme ayrılıyor. *Asâ Kimin Elinde?* adını taşıyan ilk bölümde Şair ve Deli, Şiirin Yerde Yeri Yoktur, Sır Bekçileri ve Kılavuzun Lütfu, Baş Göz Üstüne, Karga İçin İade-i İtibar, Asâ Kimin Elinde?, Bana Ne Oluyor? adlı çalışmalar yer alırken; “Eleştiri Melektir” adlı ikinci bölüm ise Eleştiri Melektir, Dokunmayın Şiire!, Kalbin Çıkırı Yücelerden Olur, Var-

sın Dünya Düşünsün Şimdi, Bana Müsaade Abiler! adlı metinlerden oluşmaktadır. Bir değerlendirme yazısında Yunus Nadir Eraslan, “Asâ Kimin Elinde?” için “şiiir üzerine çok katmanlı bir düşünme biçiminin yazıyla buluşması da diyebiliriz.” İfadesini kullanmıştır. Yerinde bir ifade.

Akbulut, kitabında “tema” ya da “muhatap” olarak şiiiri, şairi, düşünceyi, dili, eserde dilin kümelenişi ve yapısını ele almaktadır. Bu bağlamda “Asâ Kimin Elinde?” şiiir adına iyi bir poetika kitabıdır da diyebiliriz. Kitabın kaynakları ve donanımları göz önünde bulundurulduğunda çalışma esnasında yılların çabası ve birikiminin kullanıldığını görmemek mümkün değil. Akbulut, bunu, neredeyse kitabı oluşturan yazıların bütününde büyük bir titizlikle yapmış.

“Hem Öyle, Hem Böyle”

Ön söz düşüncesiyle yazdığı anlaşılan “Hem Öyle, Hem Böyle” başlıklı yazısında Ali Ömer Akbulut, sahicı ve esaslı olanla sahte olanın ayrımını yapmak için gürültü, patırtı, hırs ve güçlü olma isteğinden kaynaklanan körlük üzerinde durmaktadır.

İlk bölümün ilk yazısının öznesi şair ve delidir. Yazıya Albert Einstein’ın gözleri fal taşı gibi açılmış, dil çıkarmış vaziyetteki resmini sorgulamayla başlar. Ne var bu resimde? Şaşkınlık mı, hayret mi, kafayı yeme hâli mi? Aslında sorgulamayla varılan yer belli: varoluş, kendimiz, hakikate erme cehdimiz... Sözü ve şiiirin delilikle imtihanı. Belki bundan: “*Yazmak, yaşamın üzerine geçirilmiş bir deli gömleği midir?*” diye soruyor Ali Ömer Akbulut. Yazı Sait Faik’in, “Yazmasam deli olacaktım” aforizmasından hareketle deliliğe, kendi ölümüne koşanlara göndermelerle ilerliyor. Varoluş kaygısını en derinden hisseden bu isimler, bu sanatçılar içimizi burkuyor: Sokrates, Nietzsche, Hölderlin, Van Gogh, Şeyh Bedrettin, Ece Ayhan, Ayşe Şasa, İlhami Çiçek, Nilgün Marmara... Delirmek ve intihar, bir kader çizmiş bunlara. Ve bunlardan kimileri deliliğin sınırında varoluş alevini dizginleyemedikleri için kendilerini yakmıştır.

Asâ Kimin Elinde?, Ali Ömer Akbulut, Şule Yayınları, Şubat 2015, İstanbul

Bir başka yazısında, şiiirin uslanmaz çocukları dediği Hölderlin, Cahit Zarifoğlu, Ece Ayhan’la şiiirin yerini sorgulamıştır. “Sır Bekçileri ve Kılavuzun Lütufu” yazısında Heidegger’le bir yarı yol karşılaşması denemesi yapmıştır. Bu metne esas olan Heidegger’in “Kıryolu” adını verdiği geziye benzer bir okuma gezisidir. Şiiir, felsefe, düşünce adına iz sürülmesi olsa olsa tek başımıza çıktığımız gerçek bir kır gezisidir. *Karga İçin İade-i İtibar*, önemli bir metin bu. Hayal içre şiiir hayaletleri ya da şiiirle kendi hakikatini bulmak: Anka, Kirpi ve Karga yolculuğu... Bunların şiiirle ilgisini oylumlu bir kaynak taraması yaparak açıklamış Ali Ömer Akbulut, şen hakikat adına. Çok ilginç göndermeler var.

Neden asâ?

Hakikaten çok katmanlı bir düşünme biçimden oluşuyor *Asâ Kimin Elinde?*. Bu

katmanlılığın başı olarak ‘asa’ kelimesinin anlamlarından hareketle devam edebiliriz.

Asa, göndermeler içeren bir kelime, hem Hz. Musa mucizesine hem rüya yorumlarına. Asada bir güç var ve ondan güç alır insan yola çıkmak için. Kişi elinde asa tuttuğunda güçlenecek demektir. Çünkü yere daha rahat ve daha emin basacaktır. Bunu şiir coğrafyasının çok anlamlılığında gezmek için kullanılacak gücün ve sihrin imgesi olarak ele alabilir. Bu imgeyi “Asâ Kimin Elinde?” yazısında sanattan edebiye, şiirden tasavvufa, mitolojiden peygamberler tarihine, felsefeden kişisel gelişime geniş bir yelpazede görmek mümkündür.

Bir yol, bir iz bilenlerin elinde asa hep vardır. Asasız şair yolunu bulamaz, diyor Akbulut. Şiir metinlerinin tefsiri için de mutlaka elimizde olması gerekendir asa.

“Asâ güç, heybet, kibriya ve dahası denge sembolüdür ve kılavuzluk eder; yol/ yön gösterir. Cezbeder; râmeder. Hikmeti ve sezgiyi temsil eder. Ağaçtandır; ağacı “Sidre-i Münteha [Varlık/sınır Ağacı]”dır.”

“Asâ’nın “dış gerçekliği”, duyulur dünyaya ait yönü bu sembolik/asli karakterinin bir uzantısıdır.” diyen Ali Ömer Akbulut, şiir ve “şair yurdu”na bir yol, iz ararken yol ve iz gösterici asanın bilinen, görünen, hemen duyulur işlevinden hareketle şair Cahit Koytak örneğine başvurur. Şiir ile asanın “derin bağlantısını” ele vermek istercesine asanın ne’liğini şiir kitabı *İlk Atlas*’a nasıl ser-levha yaptığını örnekler:

“Bu benim asâm,
bu benim değneğim
Dayanırum ona;
Onunla davarıma
yaprak silkelerim
(Ve meyve çocuklarıma).” (Ta.Ha.)

Oylumlu açıklamalar getirir Akbulut, asaya dair. Önemli isimler, eserler ve kaynaklar eşliğinde mutlaka okunması gereken bir yazıdır *Asâ Kimin Elinde?* Zaten kitabın iki oylumlu yazısından biri, diğeri de “Karğa İçin İade-i İtibar”.

Eleştiri

Sanatın, edebiyatın, şiirin olmazsa olmazıdır eleştiri. İkinci bölümün ilk yazısı *Eleştiri Melektir*’de eleştirinin anlamından hareketle bizde eleştirinin bir değer ortaya çıkarmadan çok, bir değersizleştirme gibi algılandığı üzerinde durmuştur Ali Ömer Akbulut. Oysa eleştiri bir sorumluluk içerir. Eğer bu sorumluluk yoksa “Eleştiriden söz edildiğinde çoğunlukla aklımıza “tahakküm, saldırganlık, harcama, haklama, hafife alma” gibi olumsuz anlamlar gelir.” Bu olumsuz anlamlar olumsuz bakışı da beraberinde getirir. Kör bakıştır bu.

“*Eleştiriye bu olumsuz bakış, (eleştirmen açısından), eleştiri biçimlerinin, (olumsuz tezahürler anlamında), bir sonucu olmakla birlikte, (eleştirilen açısından), örtük bir halin de ifadesidir.*”

Olumlu yönüyle eleştiri, insana ait bir anlam, bir değer taşımalıdır, kanaati verilmeye çalışılır.

Son üç yazı için üç şair değerlendirmesi de diyebiliriz: Cahit Zarifoğlu, Ali Ural, Ece Ayhan. Cahit Zarifoğlu’nu “Kalbin çıkarı yücelerden olur” başlığı ile değerlendirmeye tabi tutmuş.

Okumaları

İbni Arabi, Derrida, Heidegger, Hölderlin, Cahit Zarifoğlu, Ece Ayhan okumaları kitabı temellendiriyor, diyebiliriz. Bunlara eser adları da eklenebilir neredeyse her yazıyla içkinleştirilmiş. Düşüncelerini ve kelimelerin anlamlarını şerh edebilmek için düşünce tarihine, dünya edebiyatına ve edebiyat geleneğimize sayısız göndermeler yapılıyor.

Bazı yazılarda çerçeve özelliği var. Bir çeşit iç içe oluş. Yazıların bu iç içeliği biraz okuru zorlayacak gibi görünüyor.

Belli bir zaman diliminin birikimi ve emekle kazılarak hazırlanmış *Asâ Kimin Elinde?* şiirle uğraşanların mutlaka okuması gereken kitaplardan. İyi okuyucuyu, bu kitaba çekebilecek birçok sebep var.